

УДК 657

<https://doi.org/10.31713/ve220245>

JEL: M49, Q56

Дорошенко О. О. ^[1; ORCID ID: 0000-0002-6428-0326],

к.е.н., доцент,

Попчук Д. О. ^[1; ORCID ID: 0000-0002-5782-2676],

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

У статті досліджуються причини виникнення та історичний розвиток екологічного обліку в Україні. Узагальнено трактування поняття «екологічний облік» у науковому середовищі. Аналізуються ключові етапи його становлення, вплив міжнародних стандартів та інтеграційних процесів. Встановлено причини важливості екологічного обліку в діяльності суб'єктів господарювання. Визначається значення екологічного обліку для стійкого розвитку, економічної вигоди та підвищення екологічної свідомості населення і бізнесу.

Ключові слова: екологічний облік; природокористування; екологічна інформація; екологічна діяльність; природні ресурси.

Актуальність теми. Екологічний облік залишається актуальним в сучасному світі, оскільки проблеми довкілля продовжують загрожувати здоров'ю людей та екосистемам. Пошкодження навколишнього середовища, забруднення повітря, води та ґрунтів, знищення біорізноманіття – це лише деякі з причин, що підкреслюють необхідність систематичного моніторингу та обліку екологічних показників. Зростання антропогенного навантаження на природні ресурси та погіршення екологічного стану вимагають впровадження ефективних механізмів контролю та управління природокористуванням. Екологічний облік дозволяє оцінити вплив господарської діяльності на навколишнє середовище та розробити заходи для його мінімізації. При цьому відповідність міжнародним стандартам і вимогам у сфері екологічного обліку є необхідною умовою для інтеграції України до європейського та світового економічного простору. Впровадження екологічного обліку забезпечує прозорість та доступність інформації про екологічний стан підприємств та регіонів, що сприяє підвищенню екологічної свідомості населення та підвищенню відповідальності бізнесу за екологічні наслідки своєї діяльності. Ці чинники обумовлюють актуальність

дослідження, спрямованого на вивчення причин виникнення та історії розвитку екологічного обліку в Україні, що є важливим як для наукової спільноти, так і для практиків в галузі екології та економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених, в тому числі і українських, у своїх працях обґрунтували не тільки необхідність ведення екологічного обліку, а й розкрили основні методологічні засади його впровадження та ведення на підприємствах. Серед них: Беренда Н. І., Бородін А. І., Голик В. Р., Гринів Л. С., Гриценко О. І., Дейлі Г., Демко І. І., Лукьянихін В. А., Кірсанова Т. А., Кірсанова О. В., Кожухова О. С., Остапенко Н. В., Панасенко А. О., Пелиньо Л. М., Максимів Л. М., Муруєва Є. К., Пушкар М. С., Чугрій Н. А., Чугрій Г. А., Чхутіашвілі Л. В., Штик Ю. В., Щуренко М. В. Велика кількість досліджень з питань екологічного обліку сприяє розвитку його наукових положень, проте в сучасних умовах не розроблені уніфіковані підходи, які б дозволили сформулювати практичні рекомендації по його впровадженню суб'єктами господарської діяльності.

Мета дослідження полягає в розгляді суті екологічного обліку та його ролі для суспільства, аналізі історії розвитку екологічного обліку, та його сучасного стану, ідентифікації можливих напрямів подальшого розвитку та вдосконалення його в Україні.

Викладення основного матеріалу. У сучасних умовах значна кількість підприємств базує свою діяльність на використанні природно-ресурсного потенціалу, що досить негативно відображається на стані навколишнього середовища та призводить до екологічних проблем глобального характеру, кількість яких зростає з кожним роком. При цьому, більшість керівників підприємств навіть не здогадуються про розміри збитків, яких завдає їхнє підприємство навколишньому середовищу, адже відсутність певної системи методів, норм і вимог щодо відображення результатів екологічного обліку у звітності підприємства призводить до порушення інформування керівництва.

Традиційна система бухгалтерського обліку не є придатною для адекватного врахування екологічних впливів підприємства і виконання функцій екологічно свідомого управління і контролю. Саме тому питання екологічного обліку є надзвичайно важливим, оскільки може стати ефективним інструментом природоохоронної діяльності на підприємстві.

Екологічний облік на підприємстві – це система виявлення, вимірювання, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання, оброблення та підготовки релевантної інформації про діяльність

підприємства в галузі природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для ухвалення оптимальних рішень [1].

Науковці мають різні погляди щодо визначення екологічного обліку таблиця 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «екологічного обліку» науковцями

№	Вчений	Визначення
1.	Муруєва Є. К.	Екологічний облік – самостійний напрям бухгалтерського обліку господарюючого суб'єкта, який забезпечить бухгалтерський облік відповідною екологічною інформацією, на сьогодні не має систематизованого характеру
2.	Кірсанова Т. О.	Екологічний облік – система виявлення, вимірювання, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання, оброблення та підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства в галузі природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень
3.	Чхутіашвілі Л. В.	Екологічний облік – процес відображення в системі бухгалтерського обліку природоохоронних витрат та зобов'язань організації, а також соціоекологоекономічних результатів діяльності господарюючих суб'єктів для управління бізнесом та досягнення оптимальної еколого-економічної ланки на ринку товарів та послуг
4.	Кожухова О. С.	Екологічний облік є самостійним напрямком бухгалтерського обліку та його широке впровадження дозволить на рівні підприємств-природокористувачів активізувати практичну природоохоронну діяльність і здійснити інформаційний супровід екологічного контролінгу

Аналізуючи праці вищевказаних авторів, можна вважати, що екологічний облік – це система, яка може використовуватися для виявлення, організації, регулювання і відображення даних та інформації про стан навколишнього середовища в натуральних та вартісних показниках. Система екологічного обліку повинна бути побудована на таких самих принципах, як і інші системи обліку (повне висвітлення, послідовність, безперервність, періодичність та ін.), для того, щоб вона мала змогу надати повне і дійсне відображення стану та динаміки природи, встановити взаємозв'язок між економікою та

витратами на профілактичні заходи, розробити заходи з охорони навколишнього середовища та відшкодування збитку завданого екології [2].

Формування бухгалтерського обліку екологічної діяльності відбувалося природним шляхом під дією усвідомлення суспільством глобальної екологічної загрози за такими етапами:

1) у традиційному суспільстві не було потреби в обліку екологічних факторів у зв'язку з їх достатнім обсягом;

2) у перехідному суспільстві, у зв'язку з використанням природних ресурсів як засобів і предметів праці, виникла потреба в їх обліку, актуалізувалася проблема оцінки природних ресурсів;

3) у постіндустріальному суспільстві гостро постали екологічні питання, в європейських країнах почалася розробка вихідних положень бухгалтерського обліку екологічної діяльності;

4) в інформаційному суспільстві відбулося формування системи бухгалтерського обліку з відображенням екологічної діяльності суб'єктів господарювання [3].

У період традиційного суспільства всі зусилля людини були спрямовані на використання природних ресурсів, головним чином на самозабезпечення продуктами харчування. Про збереження навколишнього середовища, в тому числі про формування деяких примітивних ознак екологічного обліку, мова не йшла, оскільки головною метою суспільства було збереження життя.

Перехідний період характеризується тим, що суспільство починає використовувати природні ресурси як засіб праці, що зумовило появу бухгалтерського обліку. Вчені починають вивчати облік, особливо оцінку використаних природних ресурсів.

Переломним у розвитку екологічного обліку став період постіндустріального суспільства. Це зумовлено інтенсивним створенням нових підприємств, розширенням господарської діяльності, значним поширенням важкої промисловості. Бурхливий розвиток господарської діяльності негативно вплинув на навколишнє середовище: забруднення води та повітря, поява великих звалищ, нераціональне використання природних ресурсів, загибель деяких видів рослин і тварин.

Тому суспільство вважає за необхідне створити баланс між економічною та екологічною діяльністю. У 1989 р. почала роботу Міжурядова робоча група експертів з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Основною метою його діяльності було вирішення питань, пов'язаних з обліком природоохоронної діяльності. Поступово виникли перші вимоги до бухгалтерів щодо розкриття

інформації про вплив господарської діяльності підприємства на навколишнє середовище.

Інформаційний етап – це етап значного розвитку суспільної свідомості щодо збереження навколишнього середовища. Екологічна криза спонукала до розробки різноманітних екологічних програм порятунку планети, вивчення екологічної ситуації в усіх регіонах і, звичайно, розвитку екологічного обліку, який стає основою екологічного менеджменту на підприємствах [4].

Інформація, надана екологічним обліком, може бути використана для будь-якого типу управлінської діяльності в межах організації, але особливо вона корисна там, де присутній певний екологічний компонент.

На основі такої інформації керівники можуть управляти, а працівники усвідомлюють фактичні та потенційні економічні наслідки екологічних аспектів.

Систематичне використання принципів екологічного обліку сприяє ідентифікації екологічних витрат, прихованих у традиційному обліку, у більш точному співвідношенні екологічних витрат з продуктами, у визначенні надходжень (наприклад, від економії енергії при використанні енергозберігаючого обладнання), в ухваленні рішень щодо інвестицій у природоохоронні заходи, у використанні нефінансової інформації, пов'язаної з навколишнім середовищем. Екологічний облік формує основу для досягнення цілей організації. Так, якщо ціль ставиться зменшення відходів виробничої сировини за певним відсотком, то система управлінського обліку дасть інформацію по цільових показниках, фактичних результатах та їх співвідношеннях.

Екологічний облік, у свою чергу, створює зворотний зв'язок і діє як механізм контролю, забезпечуючи підзвітність та відповідальність персоналу. Коли виявляється розбіжність між цілями та фактично досягнутим рівнем, управлінський облік дозволяє скласти детальні звіти за відхиленнями, щоб працівники, відповідальні за ці відхилення, могли вжити відповідних заходів.

Відсутність єдиного стандарту формування інформації про природоохоронну діяльність зобов'язує господарюючі суб'єкти самостійно вибирати напрями та форми подання такої інформації: при складанні звітності включати додаткові показники та пояснення щодо своєї екологічної діяльності у сфері раціонального природокористування, охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки з метою підвищення її прозорості та якості інформації. Особливо істотним це є для підприємств, що здійснюють

вплив на стан навколишнього середовища як позитивно, так і негативно [5].

Існуючий на сьогоднішній день бухгалтерський облік не здатний враховувати екологічний вплив підприємства на оточуюче середовище та забезпечувати проведення на належному рівні екологічного управління та контролю. Серед причин такої ситуації можна виділити:

Більшість природних втрат неможливо виразити у вартісному виразі, наприклад, спустошення ґрунтів, вирубка лісів, забруднення водойм.

Ринкові ціни не можуть реально та своєчасно відобразити зменшення невідновних сировинних ресурсів. Ціна як врівноважуючий елемент ринкових відносин «орієнтується» на короткострокову перспективу і ніяким чином не може враховувати довгострокові зміни обсягів та якості природних ресурсів.

Важлива екологічна інформація ніяким чином не використовується і не впроваджується у діяльність підприємств, а лише залишається проблемами, які виражаються у формі фактів та наслідків діяльності суспільства, окремих наукових галузей знань [6].

Є кілька причин, чому екологічний облік такий важливий:

1. Вплив на навколишнє середовище може мати фінансові наслідки: діяльність компанії може мати як позитивний, так і негативний вплив на навколишнє середовище, і ці впливи можуть мати фінансові наслідки. Наприклад, компанія може нести витрати за дотримання екологічних норм або може зіткнутися з потенційними штрафами чи юридичною відповідальністю, якщо завдає шкоди довкіллю. Враховуючи ці витрати та вигоди, екологічний облік може надати точнішу картину фінансової діяльності компанії.

2. Екологічний облік може допомогти визначити можливості для економії коштів: враховуючи вплив своєї діяльності на навколишнє середовище, компанія може виявити можливості для зменшення свого екологічного сліду, що також може призвести до економії коштів. Наприклад, компанія може зменшити споживання енергії, інвестуючи в енергоефективне обладнання, яке може заощадити гроші на рахунках за електроенергію та зменшити викиди парникових газів.

3. Екологічний облік може підвищити прозорість і підзвітність: розкриваючи інформацію про свою екологічну ефективність, компанія може продемонструвати свою прихильність до сталого розвитку та підвищити прозорість і підзвітність перед зацікавленими сторонами. Це може бути особливо важливим для компаній, які працюють у

галузях із значним впливом на навколишнє середовище, таких як гірничодобувна промисловість або нафтогаз.

4. Екологічний облік може сприяти ухваленню рішень: використовуючи екологічну інформацію в процесі ухвалення фінансових рішень, компанії можуть приймати більш обґрунтовані рішення щодо інвестицій та діяльності. Це може допомогти їм визначити та зменшити потенційні ризики та скористатися можливостями сталого зростання.

Екологічний облік є цінним активом для будь-якої компанії, яка прагне оптимізувати управління навколишнім середовищем, скоротити витрати та підвищити фінансову ефективність [11].

Інформація про екологічну діяльність дуже важлива для зовнішніх і внутрішніх користувачів.

До зовнішніх належать: державні та місцеві органи влади, інвестори, екологічні організації тощо.

Внутрішніми користувачами є: екологічний відділ, екологи, бухгалтерія, керівництво, персонал.

Суб'єктом екологічного обліку є саме підприємство, особливо коли воно є великовиробничим і тісно співпрацює з навколишнім середовищем.

До об'єктів належать: активи, пов'язані з природоохоронною діяльністю, доходи від природоохоронної діяльності, екологічні витрати, джерела фінансування природоохоронної діяльності (рис. 1).

Екологічний облік охоплює різні види, кожен з яких зосереджується на конкретних аспектах взаємодії організації з навколишнім середовищем. Ось кілька основних типів:

1. Облік фізичних або природних ресурсів: цей тип передбачає облік кількості та якості природних ресурсів, які використовує організація. Інтегруючи екологічні міркування в економічний аналіз, облік фізичних ресурсів сприяє плануванню сталого розвитку та допомагає збалансувати економічне зростання та збереження навколишнього середовища.

Мета: допомагає відстежувати виснаження або збільшення природних ресурсів, надаючи розуміння їх наявності та стійкості.

2. Облік екологічних витрат: визначає, вимірює та аналізує витрати, пов'язані з екологічною діяльністю організації. Він включає як внутрішні, так і зовнішні витрати, пов'язані з факторами навколишнього середовища, такими як забруднення, виснаження ресурсів і управління відходами.

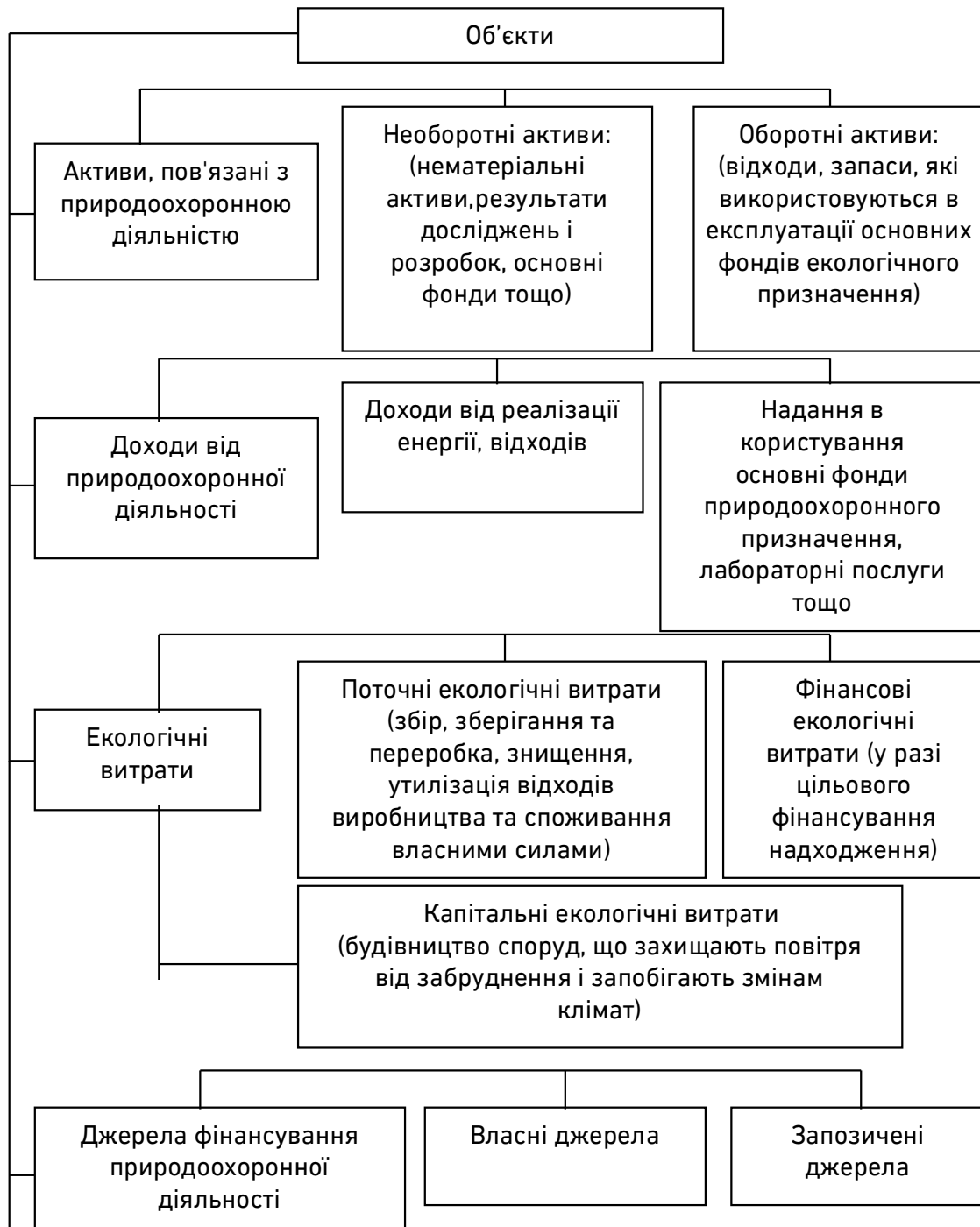

Рис. 1. Об'єкти екологічного обліку

Джерело: [4].

Мета: це дає змогу організаціям зрозуміти фінансові наслідки їх екологічної практики, включаючи витрати, пов'язані з контролем забруднення, управлінням відходами та відповідністю.

3. Аналіз екооефективності: оцінює ефективність використання ресурсів у виробничих процесах і визначає можливості для покращення екологічних показників. Ця методологія спрямована на

досягнення сталого розвитку шляхом оптимізації використання ресурсів, мінімізації впливу на навколишнє середовище та підвищення економічної цінності.

Мета: допомагає організаціям оптимізувати роботу, щоб зменшити споживання ресурсів, утворення відходів і вплив на навколишнє середовище.

4. Облік парникових газів: передбачає вимірювання та звітність про викиди парникових газів (ПГ), пов'язані з діяльністю організації. Облік викидів парникових газів відіграє вирішальну роль у корпоративній стійкості, дотриманні нормативних вимог і глобальних зусиллях по боротьбі зі зміною клімату.

Мета: вирішує питання, пов'язані зі зміною клімату, і дозволяє організаціям контролювати та керувати своїм вуглецевим слідом.

5. Показники екологічної ефективності: це кількісні показники, які використовуються для оцінки та передачі інформації про екологічну ефективність організації. Ці показники дають цінну інформацію про вплив на навколишнє середовище та практики сталого розвитку, дозволяючи зацікавленим сторонам оцінювати прогрес, встановлювати цілі та приймати обґрунтовані рішення.

Мета: ці показники можуть включати споживання енергії, використання води, утворення відходів і викиди, що забезпечує миттєвий знімок впливу на навколишнє середовище.

6. Звітність про сталий розвиток: передбачає розкриття економічної, екологічної та соціальної діяльності організації. Цей процес звітності включає розкриття відповідної інформації, даних та ініціатив, які сприяють розумінню того, як організація інтегрує стійкість у свою діяльність і прийняття рішень.

Мета: забезпечує цілісне уявлення про діяльність компанії, враховуючи три основні аспекти: економічні, екологічні та соціальні аспекти.

7. Повний облік витрат: розглядає прямі та непрямі витрати, пов'язані з діяльністю організації, включаючи екологічні та соціальні витрати. Метою повного обліку витрат є забезпечення повного розуміння справжніх економічних та екологічних витрат, пов'язаних із прийняттям рішень.

Мета: він має на меті забезпечити більш повне розуміння виробничих витрат, включаючи зовнішні ефекти, які можуть вплинути на навколишнє середовище.

8. Облік біорізноманіття: передбачає оцінку впливу діяльності організації на біорізноманіття та екосистеми. Цей метод обліку виходить за межі традиційної фінансової звітності для кількісного

визначення та оцінки різноманітності видів, їх взаємодії та екологічної ролі.

Мета: допомагає організаціям зрозуміти свій внесок у втрату або збереження біорізноманіття та керувати ним.

9. Корпоративна екологічна звітність: передбачає розкриття даних щодо екологічної ефективності та пов'язаної інформації зацікавленим сторонам. Це передбачає прозоре інформування різноманітних зацікавлених сторін про екологічну діяльність, практики та досягнення компанії, включаючи інвесторів, клієнтів, працівників, регулятори та широку громадськість.

Мета: покращує прозорість і підзвітність, дозволяючи зацікавленим сторонам ухвалювати обґрунтовані рішення на основі екологічних практик компанії.

Ці типи екологічного обліку працюють разом, щоб забезпечити комплексну структуру для організацій, щоб інтегрувати екологічні міркування у свої фінансові та операційні процеси прийняття рішень [10].

Важливим питанням у дослідженні екологічного обліку є дослідження основних складових бухгалтерського обліку в екологічному розрізі. Тобто врахування особливостей формування бухгалтерського обліку та звітності. Дослідження складу рахунків екологічного обліку відображено в статті Шмигель О.Є. Автор вважає, що склад рахунків екологічного обліку повинен залежати від обсягів природоохоронної діяльності на підприємстві (табл. 2).

Методи екологічного обліку включають в себе:

- методи бухгалтерського обліку (документування, інвентаризація, оцінка та калькуляція, рахунки і подвійний запис, звітність);
- методи статистичного обліку (збір, контроль, редагування, зведення і групування первинних статистичних екологічних даних);
- еколого-параметричні методи (результати хімічних і фізичних експериментів, розрахункові методи, методи комп'ютерного моделювання).

Рахунки екологічного обліку

№	Характеристика підприємств	Рахунки
1.	На підприємстві масштаби природоохоронної діяльності невеликі, сама вона структурно не відособлена, послуги екологічного характеру «на сторону» не надаються	Рахунки 8-го класу з виділенням таких субрахунків: - матеріальні витрати; - витрати на оплату праці колег, зайнятих у сфері охорони довкілля; - витрати на соціальне страхування співробітників, зайнятих у сфері довкілля; - амортизація основних засобів природоохоронного призначення; - екологічні збори і платежі; - інші витрати екологічного характеру
2.	На галузевих підприємствах із значним обсягом природоохоронної діяльності, що мають спеціалізовані цехи, надають іншим підприємствам екологічні послуги	У першому класі рахунків: основні засоби природоохоронного призначення; знос основних засобів природоохоронного призначення; придбання основних засобів природоохоронного призначення; У другому класі рахунків: природні ресурси (сировина); У четвертому класі рахунків: фінансування природоохоронних заходів; резервний капітал на здійснення інвестицій у сферу охорони довкілля; У 5-му класі рахунків: довгострокові екологічні зобов'язання; У 6-му класі рахунків: екологічні збори і платежі; розрахунки з екологічного страхування; оплата праці персоналу, зайнятого у сфері охорони довкілля; розрахунки з соціального страхування співробітників, зайнятих у сфері охорони довкілля; У 7-му класі рахунків: дохід від реалізації природоохоронних засобів; дохід від надання екологічних послуг; У 8-му класі рахунків – окремий рахунок «Природоохоронна діяльність»

Джерело: [4].

У процесі екологічного обліку, як і статистичного, оперативного обліку, використовують натуральні, вартісні, відносні вимірники.

Екологічна звітність має включати в себе:

- безпосередньо бухгалтерську звітність: баланс та звіт про фінансові результати;

- статистичну звітність: форма № 1 – відходи (річна), № 1 – небезпечні відходи, № 2 – ТП(повітря)(річна), № 1 – екологічні витрати (річна).

- податкову звітність: податкові декларації по сплаті рентної плати за користування природними ресурсами, за забруднення та негативний вплив на навколишнє середовище;

- звітність по екологічним стандартам, тобто звітність, яка розкриває рівень екологічності підприємства [2].

Основні документи, які щорічно надаються підприємством, – Баланс і Звіт про фінансові результати – та оцінимо їх з позиції існуючих у більшості країн мінімальних вимог комерційного права. Насамперед з усієї маси представлених у цих документах загальних даних може бути виділена така екологічно релевантна інформація. У даних річного звіту, поряд зі статтями основних засобів (наприклад, споруди з очищення стічних вод і уловлювання шкідливих речовин, що надходять в атмосферне повітря), можуть міститися відомості про придбані права природокористування або про амортизаційні відрахування на природоохоронне устаткування.

У пасивній стороні балансу до позицій, що стосуються екологічних аспектів діяльності підприємства, можуть бути, наприклад, віднесені відрахування до резервних фондів, а саме: відрахування до резервного фонду на відшкодування завданої екологічної шкоди (збитку від забруднення ОНС); екологічні збори; відрахування до резервного фонду на виконання зобов'язань з рекультивачії; аналогічні відрахування з усунення відходів; відрахування до резервного фонду на поточний ремонт природоохоронного устаткування.

У даних річного звіту, разом зі статтями основних засобів (наприклад, споруди з очищення стічних вод і уловлювання шкідливих речовин, що надходять в атмосферне повітря), можуть міститися відомості про придбані права природокористування або про амортизаційні відрахування на природоохоронне устаткування. У пасивній стороні балансу до позицій, що стосуються екологічних аспектів діяльності підприємства, можуть бути, наприклад, віднесені відрахування до резервних фондів, а саме: відрахування до резервного фонду на відшкодування завданої екологічної шкоди; екологічні збори; відрахування до резервного фонду на поточний ремонт природоохоронного устаткування та інші [1].

До основних принципів організації екологічного обліку відносять:

- своєчасне надання повної інформації про діяльність підприємства, необхідної для оперативного управління, контролю й аналізу;
- забезпечення досягнення найкращих результатів облікового процесу з мінімальними витратами коштів, праці та часу на отримання даної інформації;
- дотримання системного підходу, цілісності, всебічності, динамічності, випереджаючого відображення господарських операцій;
- високий рівень організації бухгалтерської служби та роботи облікових працівників, відповідна кваліфікація облікового персоналу в частині екологічного обліку;
- здатність і швидкість пристосування до нових вимог, що висуваються до екологічного обліку та звітності;
- своєчасність, упорядкованість записів із точки зору їх хронологічної послідовності; їх повнота, всебічність, точність, безперервність, економічність, наочність відображення в обліку;
- допущення впровадження нових рішень, якщо проведені раніше дослідження не довели на практиці їх доречність і необхідність впровадження принципових змін в організації екологічного обліку на підприємстві одразу після ґрунтовного практичного випробування і перепідготовки персоналу [7].

Екологічний облік може застосовуватися як великими компаніями так і малими, майже в кожній галузі як у виробництві, так і в сфері послуг. Його можна застосовувати у великому чи малому масштабі, систематично або за потреби. Форма, яку він приймає, може відображати цілі та потреби компанії, яка його використовує. Однак у будь-якому бізнесі, підтримка вищого керівництва та команди, ймовірно, будуть необхідні для успішного впровадження екологічного обліку, оскільки:

- Екологічний облік може призвести до нового погляду на екологічні витрати компанії, ефективність і рішення. Відданість вищого керівництва може задати позитивний тон і сформулювати стимули для організації прийняття екологічного обліку.

- Оскільки екологічний облік – це не лише бухгалтерський облік, то необхідна інформація розподіляється між усіма відділами компанії, співробітники повинні спілкуватися один з одним, щоб розвивати спільне бачення та втілити це бачення в реальність [9].

Як зазначає вітчизняний науковець Л. М. Пелиньо, існує низка перешкод, що заважають підприємствам впроваджувати екологічний облік, а саме:

- витрати підлягають вирахуванню із суми оподаткованого податком доходу лише після того, як вони проведені. Внаслідок цього немає стимулу враховувати зобов'язання, зокрема екологічні;

- оскільки інвестори уважно стежать за величиною прибутку виходячи з однієї акції, підприємства відкладають вживання заходів, які могли б призвести до зменшення прибутків;

- надмірна складність виділення витрат на природоохоронні заходи із загальних витрат;

- відсутність конкретних рекомендацій стосовно надання інформації про природоохоронну діяльність і організацію екологічного обліку на підприємствах.

На думку науковця, екологічний облік має знайти відображення в загальній системі бухгалтерського обліку, адже лише у цьому випадку він стане ефективним інструментом природоохоронної діяльності на підприємстві [7].

Актуальність впровадження системи екологічного обліку на українських підприємствах (рис. 2).

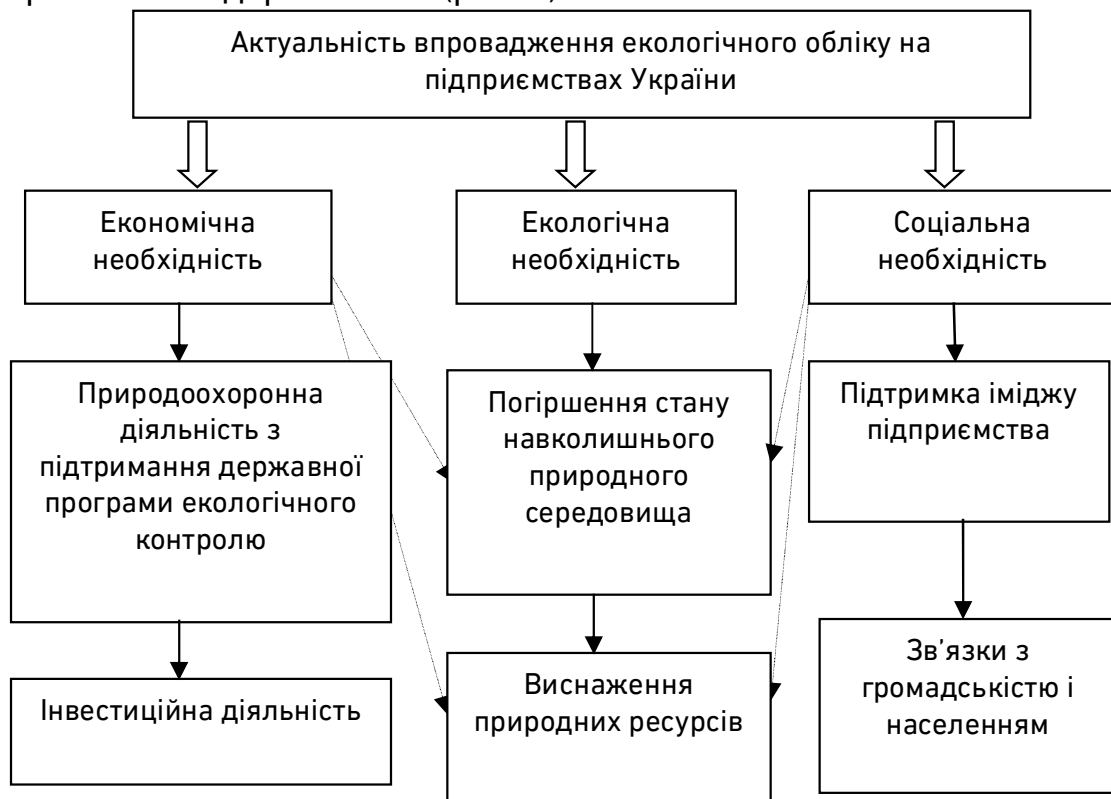

Рис. 2. Актуальність впровадження екологічного обліку на підприємствах України

Джерело: [8].

Створення системи екологічного обліку в Україні принесе підприємствам наступні переваги:

- Забезпечить формування необхідної інформації для планування та прогнозування екологічних витрат і доходів.
- Дозволить створювати продукти, що відповідають екологічним стандартам, тим самим конкуруючи на ринку.
- Забезпечить надання достовірної та повної інформації про природоохоронну діяльність підприємства потенційним інвесторам та іншим зацікавленим сторонам.
- Допоможе запобігти негативним впливам господарської діяльності на навколишнє середовище.
- Забезпечить можливість розробляти бізнес-плани та проєкти для покращення екологічних показників діяльності підприємства.
- Забезпечить контроль та відображення результатів природоохоронної діяльності.

В Україні існують всі передумови для впровадження системи екологічного обліку, що сприятиме поліпшенню екологічної ситуації в країні та світі, а також покращенню економічної ситуації шляхом створення безпечної, екологічно чистої та правильної продукції.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проблема екологічного обліку є надзвичайно актуальною в сучасному світі, оскільки велика кількість підприємств спричиняє негативний вплив на навколишнє середовище через використання природно-ресурсного потенціалу. Зростання екологічних проблем глобального характеру стає невід'ємною складовою цього процесу. Більшість керівників підприємств навіть не усвідомлюють розмірів збитків, завданих навколишньому середовищу, через відсутність системи методів, норм і вимог щодо екологічного обліку у фінансовій звітності. Традиційна система бухгалтерського обліку не може адекватно враховувати екологічні впливи підприємства та виконувати функції екологічно свідомого управління і контролю. Тому розвиток системи екологічного обліку є надзвичайно важливим, оскільки вона може стати ефективним інструментом природоохоронної діяльності на підприємстві. Аналізуючи праці вчених, можна зробити висновок, що екологічний облік є системою, яка відображає стан і динаміку взаємодії підприємства з природним середовищем. Ця система має бути побудована на принципах повного висвітлення, послідовності, безперервності та періодичності, щоб забезпечити повне і дійсне відображення стану природи та встановити взаємозв'язок між економічною діяльністю та витратами на заходи з охорони навколишнього середовища.

Становлення екологічного обліку в Україні є критично важливим для підприємств країни. Впровадження системи екологічного обліку

дозволить підприємствам не лише ефективно управляти екологічними ризиками, але й реалізувати чимало важливих переваг. Це включає формування інформації для планування екологічних витрат і доходів, створення конкурентоспроможних екологічно чистих продуктів, надання достовірної інформації інвесторам, запобігання негативним екологічним наслідкам господарської діяльності та забезпечення контролю над результатами природоохоронної діяльності.

У контексті збереження навколишнього середовища та створення безпечної та екологічно чистої продукції, впровадження екологічного обліку є необхідним кроком. Це також сприятиме покращенню економічної ситуації в країні та сприятиме створенню сприятливих умов для сталого розвитку. Таким чином, Україна має всі перспективи для успішного впровадження системи екологічного обліку, що сприятиме покращенню екологічної та економічної ситуації в країні та світі.

1. Демко І. І. Екологічний облік як інструмент ефективної діяльності підприємства. URL: <https://intersci.eu/wp-content/uploads/2023/02/Formation-of-ideas-about-the-position-and-role-of-science.pdf#page=17> (дата звернення: 20.05.2024).
2. Штик Ю. В., Щуренко М. В., Панасенко А. О. Екологічний облік: об'єкти, методи та звітність. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1945/1/Shtyk_article_8.pdf (дата звернення: 20.05.2024).
3. Лепетан І. М. Передумови виникнення та ведення екологічного обліку. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2018/9.pdf (дата звернення: 20.05.2024).
4. Dmytrenko A. V., Tokauik L. O. PREREQUISITES AND FEATURES OF ENVIRONMENTAL ACCOUNTING. URL: <http://surl.li/rpqpo> (дата звернення: 20.05.2024).
5. Голик В. Р. Екологічний облік як складова управління підприємством. 2018. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/25648> (дата звернення: 20.05.2024).
6. Беренда Н. І., Остапенко Н. В. Розвиток екологічного обліку в Україні з врахуванням світового досвіду. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e52382ab-f732-4045-a467-fe49cd5c0bfd/content> (дата звернення: 20.05.2024).
7. Гриценко О. І. Екологічний облік: визначення перспектив та основних засад упровадження. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/121.pdf (дата звернення: 20.05.2024).
8. Чугрій Н. А., Чугрій Г. А. Екологічний облік: передумови та перспективи впровадження на підприємствах України. URL: file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%A0%D0%B0%D0%B9/Downloads/Zp_2018_3_8.pdf (дата звернення: 20.05.2024).
9. An Introduction to Environmental Accounting as a Business Management Tool: Key Concepts and Terms URL: <https://www.epa.gov/p2/introduction-environmental-accounting-business-management-tool-key-concepts-and-terms> (дата звернення: 20.05.2024).
10. What Is Environmental Accounting? URL: <https://sigmaearth.com/what-is-environmental-accounting/> (дата звернення: 20.05.2024).
11. Why do environmental accounting? URL: <https://blog.nems.eco/blog/why-do-environmental-accounting> (дата звернення: 20.05.2024).

REFERENCES:

1. Demko I. I. Ekolohichniy oblik yak instrument efektyvnoi diialnosti pidpriemstva. URL: <https://intersci.eu/wp-content/uploads/2023/02/Formation-of-ideas-about-the-position-and-role-of-science.pdf#page=17> (data zvernennia: 20.05.2024).
2. Shtyk Yu. V., Shchurenko M. V., Panasenko A. O. Ekolohichniy oblik: obiekty, metody ta zvitnist. URL: http://elibrary.donnue.edu.ua/1945/1/Shtyk_article_8.pdf (data zvernennia: 20.05.2024).
3. Lepetan I. M. Peredumovy vynyknennia ta vedennia ekolohichnoho obliku. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2018/9.pdf (data zvernennia: 20.05.2024).
4. Dmytrenko A. V., Tokauik L. O. PREREQUISITES AND FEATURES OF ENVIRONMENTAL ACCOUNTING. URL: <http://surl.li/rpqpo> (data zvernennia: 20.05.2024).
5. Holyk V. R. Ekolohichniy oblik yak skladova upravlinnia pidpriemstvom. 2018. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/25648> (data zvernennia: 20.05.2024).
6. Berenda N. I., Ostapenko N. V. Rozvytok ekolohichnoho obliku v Ukraini z vrakhuvanniam svitovoho dosvidu. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e52382ab-f732-4045-a467-fe49cd5c0bfd/content> (data zvernennia: 20.05.2024).
7. Hrytsenko O. I. Ekolohichniy oblik: vyznachennia perspektyv ta osnovnykh zasad uprovadzhennia. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/121.pdf (data zvernennia: 20.05.2024).
8. Chuhrii N. A., Chuhrii H. A. Ekolohichniy oblik: peredumovy ta perspektyvy vprovadzhennia na pidpriemstvakh Ukrainy. URL: file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%A0%D0%B0%D0%B9/Downloads/Zp_2018_3_8.pdf (data zvernennia: 20.05.2024).
9. An Introduction to Environmental Accounting as a Business Management Tool: Key Concepts and Terms URL: <https://www.epa.gov/p2/introduction-environmental-accounting-business-management-tool-key-concepts-and-terms> (data zvernennia: 20.05.2024).
10. What Is Environmental Accounting? URL: <https://sigmaearth.com/what-is-environmental-accounting/> (data zvernennia: 20.05.2024).
11. Why do environmental accounting? URL: <https://blog.nems.eco/blog/why-do-environmental-accounting> (data zvernennia: 20.05.2024).

Doroshenko O. O. ^[1; ORCID ID: 0000-0002-6428-0326],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Popchuk D. O. ^[1; ORCID ID: 0000-0002-5782-2676],

Senior Student

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

ENVIRONMENTAL ACCOUNTING IN UKRAINE: BACKGROUND AND HISTORICAL CONTEXT

The purpose of the study is to consider the essence of environmental accounting and its role for society, to analyze the history of the development of environmental accounting and its current state, to identify possible directions for its further development and improvement in Ukraine.

The article examines the causes and historical development of environmental accounting in Ukraine. The key stages of its formation, the

influence of international standards and integration processes are analyzed. The importance of environmental accounting for sustainable development, economic benefits and increasing environmental awareness of the population and business is determined.

The authors came to the conclusion that the problem of environmental accounting is extremely relevant in the modern world, as a large number of enterprises cause a negative impact on the environment through the use of natural resource potential. The growth of environmental problems of a global nature is becoming an integral part of this process. Most of the managers of the enterprises are not even aware of the amount of damage caused to the environment due to the lack of a system of methods, norms and requirements for environmental accounting in financial reporting. The traditional accounting system cannot adequately take into account the environmental impacts of the enterprise and perform the functions of environmentally conscious management and control. Therefore, the development of the environmental accounting system is extremely important, as it can become an effective tool for environmental protection activities at the enterprise. Analyzing the works of scientists, we can conclude that environmental accounting is a system that reflects the state and dynamics of the enterprise's interaction with the natural environment. This system must be built on the principles of full coverage, consistency, continuity and periodicity to ensure a complete and valid reflection of the state of nature and to establish the relationship between economic activity and the costs of environmental protection measures.

The formation of environmental accounting in Ukraine is critically important for the country's enterprises. Implementation of the environmental accounting system will allow enterprises not only to effectively manage environmental risks, but also to realize a number of important advantages. This includes the formation of information for the planning of environmental costs and revenues, the creation of competitive environmentally friendly products, the provision of reliable information to investors, the prevention of negative environmental consequences of economic activity, and the provision of control over the results of environmental protection activities.

In the context of preserving the environment and creating safe and environmentally friendly products, the implementation of environmental accounting is a necessary step. It will also contribute to the improvement of the economic situation in the country and contribute to the creation of favorable conditions for sustainable development. Thus, Ukraine has all the prospects for the successful implementation of the environmental accounting system, which will contribute to the improvement of the ecological and economic situation in the country and the world.

Keywords: environmental accounting; nature management; environmental information; environmental activities; natural resources.

Отримано: 25 травня 2024 року
Прорецензовано: 30 травня 2024 року
Прийнято до друку: 21 червня 2024 року